

Recenze dvou dalších překladů významných knih

Ve dvou předchozích recenzích překladů knih od de L'Hospitala a od J. Keplera (viz MFI, roč. 32, č. 4 (2023) a také MFI, roč. 32, č. 3 (2023)) jsme chválili kolegu RNDr Karla Vašíčka z altruistické snahy o překlad i vydání do češtiny základních matematických pokladů naší vzdělanosti. Totéž mohu říci i o dvou dalších knihách, které se mi dostaly do ruky.

První z knih (vlastně svazků) je překlad klasického díla Isaaca Newtona *Philosophie naturalis principia mathematica*. K. Vašíčkovi se podařilo přeložit přibližně po 13 letech pouze první ze tří těchto knih. Název knihy přeložil jako *Matematické principy přírodní filozofie* (ISBN 978-80-903838-6-9). Kniha byla původně napsána latinsky. Problémem je, že je málo odborníků, fyziků, znalých latinu tak dobře, že by zvládli dobovou latinu v tak komplikovaném díle jako je toto. Naši předci na univerzitě to zřejmě zvládali dobře, takže žádný překlad nepotřebovali. Dnešní přírodovědci však touží, jak doufám, znát názory I. Newtona na oblast matematických základů fyziky, kterou pozdější vývoj, zvláště ve 20. století posunul podstatně dopředu rozšířením Newtonových idejí. Jazykovou bariéru se Vašíčkovi podařilo překonat použitím anglického překladu z vydání University of California Press od I. Bernarda Cohena a Anne Whitmanové (ISBN 0-520-08816-6). Velmi významné bylo pak užití k poznámkám „pod čarou“ ruského překladu z latiny Newtonova díla od A. N. Krylova, vydaného roku 1989 v nakladatelství Nauka. Zasvěcenou předmluvu k překladu napsal brněnský profesor Jan Novotný. Připomněl pokusy o překlad v poslední době a zásluhy nedávno zesnulého profesora Martina Černohorského o ozřejnění překladu textu hned prvního Newtonova axiomu. Také upozornil na zásadní roli eukleidovské geometrie pro vyjádření fyzikálních zákonů a na Newtonovy filozofické úvahy při zobecňování experimentálních zjištění.⁷⁾ Význam poznámek pod čarou čtenář pozná při čtení textu hned na začátku – na řadě stránek představují i polovinu z původního rozsahu textu. I přes to je přeložený text pro čtenáře velmi náročný, jen je třeba doufat, že čtenář, který se bude snažit seznámit s myšlením I. Newtona to hned z počátku nevzdá. Odměnou mu za to bude třeba i nový pohled na Newtona jako sebevědomého vědce nejen své doby.

Ke knize je za textem I. Newtona přiložen text od doc. F. Koutného *Newton a calculus*, minimalizace. Je to průřez hlavně Newtonovým vě-

⁷⁾Newton jako hluboce věřící křesťan se snažil uvést čtení biblických textů do souladu s fyzikálními znalostmi své doby.

deckým životem a vědeckým životem v jeho období. Podobně jsou přiloženy texty Joachima Fleckensteina, André Mauroise a informace o knihách o Isaacu Newtonovi.

MATEMATICKÉ PRINCIPY PŘÍRODNÍ FILOZOFIE

Isaac NEWTON

úplný překlad první knihy

LIBER ABACI

Leonardo Pisánský FIBONACCI

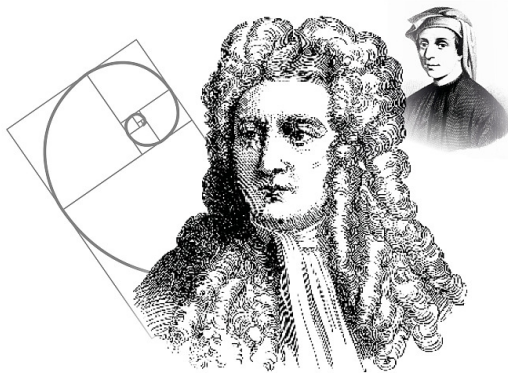
překlad prvních čtyř kapitol

Michal ŘEPIK

*K objemu a povrchu koule
Kružlonožky v obecné poloze
Od Laméových křivek po superelipsoidy*

Karel Vašíček

*Jak vydat knihu?
Kratce o fotografii a její historii*

Přeložil a vydal: Karel VAŠÍČEK. Korektura překladu: Vladimír LADMA.
Jazyková korektura: František JUST. Předmluva: prof. Jan NOVOTNÝ, CSc.

Karel Vašíček také přeložil knihu *Liber abaci* od Leonarda Pisánského z anglického překladu L. Siglera, vydaného v nakladatelství Springer-Verlag New York v roce 2002. Kniha obsahuje hlavně zajímavé metody výpočtů aritmetických operací tak, jak se mohly realizovat kolem roku 1202, kdy kniha byla napsána v latině. Ke knize je připojen i životopis Pisánského, rovněž ve Vašíčkově překladu z knihy *Mac Tutor History of Mathematics*, která se najde na adrese <https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Bibliographies/Fibonacci>. Tato Pisánského kniha je pak také doplněna komentáři o dějinách výpočtů a vývoji výpočetní techniky a informatiky podle referencí knih, které u nás o těchto oborech vyšly. Vše je doplněno velkým souborem referencí na současnou literaturu.

Konec knihy obsahuje Vašíčkovy zkušenosti s vydáváním matematických knih. Čtenář si tak může udělat představu o tom, kolik úsilí je třeba vyvinout k tomu, aby mohla matematická kniha vyjít. Autor se však nezmiňuje i o finančních obtížích, které při tom má.

Další knihou, která se mi dostala do rukou z nakladatelství Karla Vašíčka je vlastně pět knih, které autor buď přeložil nebo připravil k vydání.⁸⁾

První z knih je *Geometrie vyložená novým způsobem za pomoci nedělitelných spojitého* od Bonaventuri Cavalieriho. Jedná se o překlad jeho první knihy. Následuje od Janose Bolyaie (Bolya) *Teorie prostoru*. Překlad byl pořízen dle německého vydání z knihy H. Reichhardta *Gauss und die Anfangender nicht-euklidischen Geometrie* z nakladatelství Teubner z r. 1985. Součástí knihy je také překlad Patrika Příbyla statě Johna Wallise *Infinitezimální Aritmetika* s několika poznámkami. Patrik Příbyl také připravil výběr z knihy *Méchanique Analytique* od Josepha Louise Lagrange.

V další části knihy se něco dočteme o Blaise Pascalovi, jeho *Esej o kuželosečkách* je jednou z ukázek jeho myšlení a další informace o šíři jeho zájmů (nejen matematických).

K této knize je přiložena i *Korespondence mezi Pascalem a Fermatem*, která, jak víme, ozřejmovala základy teorie pravděpodobnosti na základě analýzy výsledků hazardních her. I tato část knihy je doplněna vysvětlivkami a odkazy na současníky, jejichž práce souvisela s prací těchto velikánů.

Z novějších autorů je prezentována stať Friedricha Bernharda Riemanna *O počtu prvočísel, která jsou menší než zadaná veličina* ve Vašíčkově překladu z rukopisu, uvedeném na <http://www.claymath.org/publications/riemanns-1859-manuscript>. Stať byla zaslána Berlínské akademii věd v roce 1859. Z ní se dozvíme, jak složitými matematickými prostředky byl schopen Riemann pracovat. Důležitou součástí překladu statí je rozsáhlý soupis literatury, týkající se hypotéz o prvočíslích.

V knize je také článek, dnes bohužel zemřelého, nadějného našeho mladého matematika Alexandra Jankova *Taylorův polynom*. Autor se zde pokusil o důkazy některých vět originálními prostředky. Pro učitele matematiky je i tato stať velmi poučná.

Velkým kladem obou recenzovaných svazků je jejich informační hodnota. Najdeme v nich nejen poučení o dobové matematice, její dobové podmíněné argumentaci i odkazy na nové práce, posuzující ty předložené.

Zdeněk Půlpán

⁸⁾Tato druhá kniha má ISBN 978-80-903838-7-6.